

Lateranense cum Deum dixit esse incomprehensibilem, non agebat contra Anomæos, sed absolute veram de Deo fidem et professionem docebat. Et eodem modo loquuntur multi ex aliis Patribus, et interdum addunt etiam angelis esse incomprehensibilem. Denique esse incomprehensibilem illo tantum modo, nihil aut parum excellentiam Dei commendat: nam angeli sunt illo modo a nobis incomprehensibiles, et animæ nostræ et multæ res aliæ. At Patres aliquid singulare Deo attribuere volunt per illud attributum in Dei excellentia fundamentum.

5. *Secunda opinio.*—Addunt ergo alii Deum dici in comprehensibilem, quia per vires propriæ naturæ a nulla creatura cognosci potest, sicut est, seu clare videri, non vero quia per supernaturales vires non possit comprehendi. Quia Patres cum Deum vocant incomprehensibilem, semper loquuntur in ordine ad viatores, vel ad summum in ordine ad naturales intellectus secundum se, non vero tractant de beatis. Hæc vero declaratio et limitatio duobus modis potest intelligi. Primo de potentia seu lege ordinaria: ita ut dici sine errore possit, beatos de facto comprehendere Deum. Secundo de potentia absoluta. Priorem sensum censeo omnino falsum et erroneum. Primo, quia, ut infra videbimus, longe aliter dicitur Deus incomprehensibilis quam invisibilis; est enim invisibilis naturali modo, licet videri possit per gratiam: incomprehensibilis a strictiori modo, nimirum, quia lege ordinaria non potest comprehendi etiam per illam gratiam, et ita plane loquitur Chrysostomus supra et alii, quos capite sequenti referam. Secundo, quia Concilium Basiliense, sess. 22, contra quemdam Augustinum de Roma, docet etiam Christi animam non comprehendere Deum: cum tamen certum sit illam sanctissimam animam perfectissimam habere de Deo cognitionem, quæ secundum potentiam Dei ordinariam haberi potest. Et quamvis Concilium illud non faciat certam fidem, ostendit tamen multum communem Ecclesiæ sensum. Tertio est simile argumentum, quod Patres pro comperto habent angelos etiam videntes Deum non comprehendere Deum; at si comprehensibilis esset Deus per gratiam secundum potentiam ordinariam, non esset fundamentum ad id negandum de angelis beatis, nedum ad id docendum tanquam certum. Idemque argumentum sumitur ex communi consensu scholasticorum, qui ut certum supponunt beatos de facto non comprehendere Deum, in quo omnes sine controversia conveniunt, quod

est signum certissimi dogmatis: ita D. Thomas, 1 part., qu. 1. 2, art. 7 et 3 p., quæst. 10, art. 6; Alensius, 1 parte, qu. 7, in 1; Damascenus, Richardus, Durandus, Gabrielus, Almainus et Paludanus, in 3, d. 14; Ochamus, in 4, q. 15; Scotus, d. 39, quæstione 1. Ubi dixit Scotus, in 4, dist. 49, quæst. 3, artic. 1, esse de fide Deum non comprehendi a beatis; et eodem modo loquuntur multi alii, præsertim ex recentioribus, licet in modo explicandi et ratione reddenda differant, quod non refert. At certe si a beatis non comprehenditur Deus, de lege ordinaria nequit comprehendi.

6. *Vera explanatio.*—*Prima ratio.*—Alio ergo modo intelligi potest illa limitatio in ordine ad absolutam potentiam, ita ut dicatur incomprehensibilis Deus, quia secundum legem et potentiam ordinariam comprehendi non potest, licet per potentiam absolutam non repugnet ipsummet Deum facere, ut ab aliquo intellectu creato comprehendatur. Et in hoc sensu res non videtur adeo certa. Ego vero existimo dogma fidei esse aliquem modum incomprehensibilitatis convenire Deo in ordine ad omnem intellectum creatum, quantumcumque elevatum per gratiam ad cognoscendum Deum, et in ordine ad omnem actum intelligendi creatum quantumcumque perfectum. Non assero hanc meam censuram esse de fide, de hoc enim aliis iudicium relinquo; sed explico modum quo intelligo dogma fidei. Putoque sensum esse satis certum. Primo, quia ita videntur sensisse omnes scholastici; nisi enim intellexissent hoc modo Deum esse incomprehensibilem, non tanta consensione et diligentia studuissent defendere et explicare Deum non comprehendi a beatis. Si enim hoc creaturæ non repugnat, unde constat beatis non esse concessum? Maximeque urget hoc argumentum in Christi anima, cui Deus dona gratiæ ac gloriæ cumulatissime concessit.

7. *Secunda ratio.*—Secundo sumi potest non leve argumentum ex eo quod Patres ostendunt divinitatem Spiritus sancti, quia comprehendit divinam naturam. Quod argumentum non esset efficax, si comprehendi posset Deus a persona aliæ naturæ. Ita argumentatur Athanasius in disputatione cum Ario in Concilio Niceno, in fine. Et ex vi ejusdem argumenti colligunt Patres Spiritum sanctum esse Deum ex illo 1 Corinthiorum 2: *Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei.* Et ex illo: *Quæ sunt Dei, nemo novit nisi Spiritus Dei, qui in ipso est.* Illud enim scrutari et noscere, est comprehendere, ut notavit Basilius, lib. 5

CAPUT VI.

SIT-NE DEUS INVISIBILIS, PRÆSERIM CORPORALIBUS OCULIS.

contra Eunomium. Et Idacius clarius libro contra Varimandum Arianum, et D. Thomas in Paulum: adjungitque illud Sapientiæ septimo, ubi de Spiritu sancto dicitur: *Omnia prospiciens.* Qui enim Deum comprehendit, omnia prospicit. Respondebit forsitan aliquis Spiritum sanctum virtute sibi connaturali comprehendere Deum, et inde recte colligi divinitatem ejus, et hoc non esse communicabile creaturæ, inde tamen non sequi non esse communicabile per gratiam. Sed hoc enervat argumentum Patrum. Tum quia Paulus non dicit Spiritum scrutari virtute naturali, vel gratis donata ei, sed simpliciter loquitur; unde possent hæretici respondere Spiritum sanctum habere illam specialem gratiam, quia est excellentissima creatura, sicut in multis aliis de Verbo dicebant. Ergo ut argumentum sit efficax, oportet ut ex ipsa ratione comprehensionis simpliciter spectata sumatur, sicut Paulus loquitur et Patres argumentantur. Tum etiam quia illo modo et cum illo addito, etiam ex simplici visione Dei potest colligi aliquem esse Deum, si virtute naturali Deum videat; at sancti non ita loquuntur, sed specialem vim faciunt in comprehensione.

8. *Tertia ratio.*—Tertio est hoc valde consentaneum rationi, quia nullus intellectus creatus, quantumvis elevetur supernaturaliter ad intelligendum, accipere potest virtutem intelligendi, nisi finitam simpliciter, nec videre aut intelligere potest, nisi per intellectionem creatam, ut infra dicemus, quæ subinde erit etiam perfectionis et repræsentationis simpliciter finitæ: ergo impossibile est ut comprehendat rem intelligibilem simpliciter infinitam, ut est Deus. Patet consequentia, quia comprehensio requirit adæquationem quamdam inter capacitatem intelligentis, intellectionem et intelligibile, quam adæquationem impossibile est intervenire inter finitum et infinitum. Ait enim Augustinus dicto libro 12, de Civitat., capit. 18, *quod comprehenditur finiri a comprehendente: impossibile autem est infinitum totaliter finiri a finito.* Habet nihilominus hæc ratio, ipsamet assertionem in hoc sensu intellecta, non parum difficultatis, tota vero oritur ex visione Dei clara, cur non sit comprehensio Dei, vel saltem cur esse non possit. Et ideo post explicatam visionem illam et objectum ejus, difficultas hæc commodius tractabitur. Et inde etiam explicabitur an et quomodo sit proprium Dei hoc attributum, ita ut esse incomprehensibilem soli conveniat Deo ratione suæ infinitatis, sicut nunc supponimus.

1. *Deum esse invisibilem fidei dogma est.*—Verum Deum invisibilem esse divina Scriptura frequenter prædicat: ideoque tanquam fidei dogma hoc statuendum est et verus sensus postea explicandus. Dicitur ergo Deus 1 ad Timothæum 1: *Rex immortalis et invisibilis;* et capite sexto dicitur: *Rex regum et Dominus dominantium, qui lucem habitat inaccessibilem, quem nullus hominum vidit, sed nec videre potest;* et ad Roman. 1, etiam ea quæ de Deo possunt naturaliter ex effectibus cognosci, *invisibilia dicuntur;* et 1 Corinth. 2, dicitur: *Oculus non vidit, neque auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum.* Ac denique Joannes, 1 et 14, dicitur: *Deum nemo vidit unquam.* Hac ergo veritate supposita, ut exponamus verum et certum sensum ejus, præmittendum est *videndi* verbum non tantum corporali visui, sed etiam intellectui attribui, tam usitato modo loquendi, ut jam propria videatur esse utraque significatio, ut late tractat Augustinus epist. 112 in principio. Potest ergo dici Deus invisibilis vel in ordine ad sensum visus, vel etiam in ordine ad sensum visus, vel etiam in ordine ad intellectum et de utraque significatione dicendum. Hic breviter expediemus priorem, quæ facilis est, et postea de altera dicemus.

2. Infideles ergo idolorum cultores Deum visibilem esse oculis corporeis crediderunt, ut Athanasius refert, Oration. contra Idol. Et Cyprianus, libro de Idol. vanitate. Rursus hæretici, qui Deum corporeum fecerunt, consequenter asseruerunt hoc modo esse visibilem, teste Epiphanius. hæ. 70. Aliqui etiam posuerunt Verbum divinum esse visibile, imo corporeis oculis visum esse a Patribus veteris Testamenti in substantia sua. Sed isti non credebant Verbum esse verum Deum; sed Ariana hæresi laborabant, ut intelligi potest ex Athanasio in disputatione cum Ario in Concilio Niceno et Augustino 3, contra Maximinum, capite vigesimo sexto et secundo de Trinit., capite octavo. Tandem (quod mirabilis est) tractans idem Augustinus 22, de Civit., capite vigesimo nono, quæstionem hanc, an Deus videri possit, imo an videndus sit oculis corporeis: rem in utramque partem ita disputat, ut in affirmantem propendere videatur, vel saltem eam re-

linquat indecisam, ut notavit D. Thomas dicta quaest. 12, art. 3, ad 2. Et in hujus partis confirmationem affert Augustinus duo testimonia Job, quae in argum. 1, ibidem adducit D. Thomas: *In carne mea videbo Deum, c. 19, et auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.*

3. Verumtamen advertendum est duobus modis posse cogitari, Deum esse visibilem oculo corporali: uno modo tanquam objectum ex se proportionatum corporali visui et visioni, ita ut licet fortasse in illo genere excellentioris ordinis sit quam reliqua objecta visibilia; nihilominus ex se veram naturam sensibilem habeat, sicut lux corporis gloriosi absolute sensibilis est de se et visibilis oculo corporeo, licet sit excellentioris ordinis et fortasse naturaliter videri non possit. Alio modo dici potest Deus videri posse oculo corporeo, non quia ex se sit ullo modo objectum proportionatum, seu commensuratum corporali oculo, sed quia licet ipse Deus purus spiritus sit, potest elevare oculum ut spiritualiter videat; ac proinde ut videat ipsum Deum, vel imprimendo ipsi oculo corporeo visionem spiritualem, vel faciendo talem tamque perfectam corporalem seu materialem visionem, ut rem pure spiritualem representet. Potestque hoc suaderi, quia non apparet in hoc aperta implicatio contradictionis. Item quia potest Deus elevare oculum corporeum ut videat angelum, ergo ut videat Deum, quia si ex ratione spiritus non repugnat, non est unde repugnet. Antecedens probatur, quia potest elevare intellectum hominis ut videat Deum, ergo et visum corporeum ut videat angelum, quia plus distat Deus ab intellectu hominis quam angelus a visu corporis. Uterque ex modis ponendi Deum visibilem visu corporeo falsus est, sed non in eodem gradu certitudinis.

4. *Prima conclusio.* — Primo ergo de fide certum est, Deum non esse visibilem sensibili et corporali modo. Et hoc ad minimum allata Scripturae testimonia probant et praecipue fundatur in alio principio fidei, quod Deus non est corporeus, quod supra probatum est, quia idem est esse hoc modo visibilem, quod esse corporeum. Et hoc significare videtur Deuter. 5, cum Moyses ad populum dixit: *Vocem verborum ejus audistis et formam penitus non vidistis. Formam utique sensibilem aut visibilem, et hac ratione dicit inferius: nec similitudinem aliquam vidisse, ne fortasse putarent Deum esse similis formae. Sic dixit Paulus ad Hebraeos 11, de Moyse: Invisibilem tan-*

quam videns sustinuit, ut ibi divus Thomas exponit. Et eodem modo interpretatur illud ad Colossenses 1: Qui est imago Dei invisibilis. Addidit enim id Paulus, ne Christus existimaretur imago rei materialis aut corporalis rei, quae visu corporeo cerni possit. Ac denique in eodem sensu exponit D. Thomas praedicatum invisibile attributum Deo a Paulo 1, ad Timoth. 6, quia non dixit Paulus: Soli invisibili, sed Soli Deo, quia angeli etiam invisibiles hoc modo sunt. Haec denique est communis fides sanctorum Patrum, ut patet ex supra citatis contra haereticos et ex aliis, quos capite sequenti referemus et videri potest Irenaeus lib. 4, c. 37; Eusebius Caesariensis lib. 8, de Praepar. Evangelica, cap. 2, ubi dicit: Deum esse substantiam penitus invisibilem, cui similem nec videre, nec cogitare quicquam possumus. Sic etiam Athanasius, ad Liberium, Deum vocat invisibilem et intactilem, eo quod Deus sit spiritus. Et Olympiodorus, 1 cap., Job. Deum vocat inaspectabilem, quia quantitatis et molis est expers. Ex quibus etiam constat ratio hujus veritatis, quae in sequenti assertionem amplius declarabitur.

5. *Secunda conclusio.* — Secundo certum est, nullo modo posse videri Deum per oculum corporeum, atque ita Deum esse invisibilem corporeo visu per absolutam etiam ejus potentiam. Hoc plane sentit D. Thomas dicta q. 12, artic. 3 et 3, contra Gentes, c. 54. Et alii scholastici in 4, dist. 49, ubi praesertim Paludanus q. 1, Scotus q. 3. Et idem sensit Augustinus Epist. 111 et 112. Ubi unum habet pro comperto, scilicet, Deum videri a beatis oculo mentis et inclinatur etiam in hoc, quod non videatur oculo corporis, numquam tamen in docet ut omnino certum. Nam in fine Epist. 11, de quodam Episcopo sentiente oppositum, solum dicit oportere de ea re inquirere. In Epist. autem 6, constanter probat Deum non esse videndum oculis corporeis. Ambrosius autem serm. 8, in Psalm. 118, aperte dicit hoc esse impossibile. Estque jam recepta haec sententia, ut licet non possimus dicere esse dogma fidei, proxime ad illud accedat. Ratio communis est, quia non potest potentia aliqua ferri extra objectum suum. Deus autem est extra objectum corporalis visus: ergo. Minor tam certa est, quam est certum Deum non esse corporeum; major commune axioma, quasi per se notum, quia potentia sumit speciem ex objecto adaequato suo, unde non potest extra illud ferri. De quo principio dixi multa in 1 tomo 3 parte, disput. 37, sectione ultima. Potestque

in hunc modum confirmari ratio, quia dupliciter potest intelligi visus corporeus elevari ad videndum Deum. Primo recipiendo in se visionem spiritualem et hoc repugnat, tum ex parte visus, quia non habet capacitatem ad spiratualem formam, tum ex parte visionis, quae suam determinatam naturam et essentiam habet, secundum quam respicit intellectum, ut adaequatum subjectum et consequenter non potest aliud informare. Alius modus est, quod visio corporalis elevetur ad representandum Deum ipsum, prout in se est: et hoc plane corporalis formae limites excedit. Quod est clarius in opinione eorum, qui dicunt actum videndi esse formalem similitudinem, quia inter formam corpoream et spiritum non potest talis similitudo mente concipi, quia forma corporea non est sine extensione et delineamento, et ideo non potest illi similis forma respondere in re spirituali. Verumtamen etiam si supponamus visionem non esse hujusmodi similitudinem sed intentionalem, adhuc intelligi non potest quomodo visio corporalis representare possit hoc modo rem omnino spiritualem, cum sit illi omnino improportionata: tum quia qualitas corporea non potest nisi corporeo modo representari, tum etiam quia debet representari potentiae corporali, quae de se est limitata ad objectum corporale.

6. *Evasio.* — *Diluitur.* — Dicunt vero aliqui hanc rationem optime probare de visu corporeo et potentia sensitiva, quae de facto habent pro objecto adaequato corpora seu corporum accidentia; non tamen probare, quin possit Deus facere sensus aut visum corporeum, qui objectum universalius habeat, ideoque possit ad immaterialia videnda, ac subinde ad Deum ipsum intuendum elevari. Verumtamen disputatio Sanctum Patrum fuit de sensibus et oculis humanis, vel qui esse possint in corpore humano vero et naturali quoad substantiam ejus, quantumvis per gloriam vel supernaturalia dona perfecto. Fingere autem nunc quaestionem de novo ordine sensuum possibile in inutile est et praeter humanam cognitionem. Existimo autem chimericum esse cogitare potentiam sensitivam et corpoream, et de se universalem et capacem objectorum spiritualium, ut talia sunt, id est, prout in se sunt. Quia hoc est confundere intellectum cum sensu, imo est pracludere omnem viam ad distinguendum intellectum a sensu, et probandum intellectum in se esse spiritualem facultatem. Nam si excogitari potest virtus cognoscitiva habens pro objecto res spirituales,

seu aliquid universale comprehendens illas, quomodo convinci poterit, qui dixerit talem potentiam esse intellectum nostrum? Rationes ergo factae probant materialem et corpoream facultatem natura sua esse limitatam ad corporale objectum, ac proinde extra illud elevari non posse ad rem spiritualem intuentem, prout in se est, et maxime ad Deum, qui purissimus spiritus est.

7. *Exponuntur duo testimonia Job.* — Quoties ergo scriptura significat Deum esse visum ab hominibus oculis corporeis, non loquitur de visione divinae substantiae in se ipsa, sed in aliquo corpore representante ipsam, ut docent Patres supra citati, praesertim Epiphanius, Augustinus et Ambrosius. Item Gregorius, 18 Moral., cap. 36; et Hieronimus Epist. 142, ad Damasum, et in c. 64 Isaiae, et bene Augustinus, 10, de Civit., c. 13. Interdum vero est sermo de visione imaginaria, vel intellectuali proportionata juxta loci exigentiam. In priori ergo loco Job supra citato, sermo est de visione Dei intellectuali, quam homines habebunt post resurrectionem in corporibus suis, ut D. Thomas in dicto art. 3, ad 1, exponit. Unde (ut etiam Augustinus notat) non dicit Job: *Videbo Deum per carnem meam, sed in carne mea.* Potest autem instari, quia statim addit Job: *Quem oculi mei conspexerunt.* Dicendum vero est hoc etiam referri ad oculos mentis, licet probabile sit, ibi etiam significare voluisse spem et fidem, quam habebat in Christum, cujus conspectum etiam corporeum secundum humanitatem sperabat. Alium vero locum exponit D. Thomas de oculo cordis; non autem exponit quomodo Job de praesenti dicat: *Oculus meus videt te, et distinguit visionem illam a cognitione per auditum.* Existimo tamen illam visionem significare quamdam cognitionem aliquo modo evidentem per sapientiam infusam, distinguere ab alia cognitione, quae est per meram fidem. Nam quae credimus simpliciter, per merum auditum recipimus; postquam autem spiritualia degustare et experimento cognoscere incipimus, tunc quodammodo per eadem videmus. Ita fere Gregorius 1. 35, Moral., c. 2.

8. *Ad argumentum.* — Ad rationes autem, quae in contrarium fiebant, respondetur contradictionem esse, quod potentia vitalis extra objectum adaequatum feratur, et quod forma informet potentiam, ad quam non habet similitudinem nec proportionem. Ad argumentum vero proportionale respondetur non esse eandem rationem, quia licet in perfectione entis plus distet intellectus hominis a Deo, quam

visus corporalis ab angelo, quia illa distantia est infinita, hæc finita: nihilominus in proportionem objecti et potentiae plus distare angelos a visu quam Deum ab intellectu, quia, angelus extra totam latitudinem objecti visus constituitur, Deus autem non est extra objectum adæquatum intellectus, ut in sequentibus capitibus magis explicabitur.

CAPUT VII.

AN DEUS SIT INVISIBILIS IN SE ET IN SUBSTANTIA SUA RESPECTU OMNIS INTELLECTUS CREATI.

1. *Hæreticorum error.* — Ex divinis testimoniis supra citatis intulerunt quidam hæretici a nulla creatura, quantumcumque perfecta per gratiam vel elevata per gloriam posse videri Deum, prout in se est, quia alias non esset Deus simpliciter invisibilis ab alio; ita enim hoc attributum intelligebant, nam constat Deum videre se ipsum, sicut supra de incomprehensibilitate dicebamus. Unde consequenter aiebant, beatos tam homines quam angelos solum videre quamdam eminentem lucem ex divina substantia resultantem et ideo dici videre Deum, non in se sed eo modo quo sol in splendore videtur. Hunc errorem sine nomine Auctoris refert Gregorius, lib. 18, Moral., c. 38. Ita vero sensisse Armenos refert Armaeanus libro decimo quarto, de quæstionibus Armenorum, capite 1, et Guido Carmelita, Prateolus et alii. Tribuitur etiam Petro Abailardo et socio ejus Arnaldo a Castro, verb. *Beatitude*, hæres. 1, et Prateolo in suo Elencho sub nominibus horum hæreticorum. Quamvis Bernardus, cujus tempore illi orti sunt, impugnans eorum errores ab Epistol. 187 usque ad 198, nullam mentionem hujus erroris fecerit, ait tamen multos alios habuisse præter eos, quos ipse refert. Denique in hoc errore fuit Almericus, ut refert Prateolus et Turrecremata lib. 4, de Eccles., cap. 35. Fundamenta hujus erroris, præsertim quæ sumuntur ex dictis sanctorum, habent nonnihil difficultatis, afferemusque illa commodius post confirmatam veritatem.

2. *Prima assertio.* — Dicendum ergo est primo, objectum proximum et immediatum visionis beatæ esse Deum ipsum per essentiam et substantiam suam absque ulla creatura seu imagine creata, quæ deserviat tanquam medium cognitum seu objectum proximum, in quo relucent Deus. Conclusio est de fide et probatur primo ex Scriptura sacra: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Matth., 5;

hæc ergo visio promittitur nobis tanquam verum et principale præmium, ut sæpe Augustinus Epist. 112, cap. 4 et sequentibus, et 22 de Civitat., cap. 23. Et sumitur ex eodem lib. 1, de Trinitate, cap. 8, et sequentibus, et Concion. 2, in Ps. 21; præterea Joannes 14, ait Christus: *Qui diligit me, diligitur a Patre meo et ergo manifestabo ei me ipsum*: quod ita exposuit Augustinus tractat. 73, in Joanne et Gregorio 18. Moral., cap. 37. Qualis autem futura sit illa visio, declaratur Matthæus 18, ubi de angelis dicitur: *Semper vident faciem Patris*: additurque cap. 22, homines beatos futuros esse æquales angelis, ut recte Augustinus Epist. 3 et ideo Paulus 1, ad Corinthios, 3, ait: *Tunc autem facie ad faciem*, Et Apoc. 22: *Videbunt faciem ejus*.

3. Hæc autem et similia testimonia videntur reddi incerta ex quadam ambiguitate seu æquivocatione Scripturarum, in quibus sæpe dicitur videri Deus et interdum etiam facie ad faciem, licet non in se, sed in aliqua imagine vel corpore assumpto videatur. Sic enim Jacob dixit, se Deum vidisse facie ad faciem, cum tamen non solum substantiam Dei non vidisset, verum nec substantiam angeli in se, sed in corpore assumpto. Ergo prædicta testimonia non possunt facere certam fidem, quod Deus immediate in sua substantia videndus sit.

4. *Objectio occurritur.* — Respondeo, non esse similem rationem et merito Ecclesiam semper intellexisse priora testimonia in dicto sensu. Primo, quia verba scripturæ in proprietate hoc significant et si alicubi aliter intelliguntur, est per metaphoram, quæ metaphora in aliis locis est necessaria, quia non possunt aliter sine inconvenienti intelligi. In prioribus vero testimoniis sine ullo incommodo retineri potest proprietatis verborum. Secundo hoc constat ex aliis locis Scripturæ sacre, num. 1, Joannis 3, explicatur illa visio, quod sit futura de Deo, ut in se est: *Similes, inquit, ei erimus et videbimus eum, sicuti est*, quod non videtur clarius dici potuisse. Et ita illo testimonio ad hoc probandum utitur Evarista Papa, Epist. 1, et Concilium Francoforti in Epist., ad Episcopos Hispanos. In posterioribus autem testimoniis non ita est, quin potius illis non obstantibus simpliciter dicitur Joannes 1: *Deum nemo vidit unquam*; et Moysi dictum est Exodi 33: *Non videbit me homo et vivet*.

5. Præterea ex circumstantiis locorum id colligi potest. Nam Paulus 1, ad Corinthios 13, opponit hanc visionem visioni *æigmaticæ* et *per speculum* et cognitioni *ex parte*, omnis au-

tem visio Dei per creaturam est æigmatica et ex parte: ergo cum dicit *facie ad faciem*, intelligit proprie de visione ipsius naturæ divinæ in se, quod clarius explicuit dicens: *Tunc cognoscam sicut et cognitus sum*. Præterea cum angelis tribuitur videre faciem, non potest intelligi de visione sensibili, nec de imaginaria, sed de intellectuali et propria. Præterea cum dicitur Joannes 1: *Deum nemo vidit unquam*, sermo est sine dubio de visione propria, quia impropria multis communicata fuerat: ergo cum subditur: *Unigenitus, qui est in sinu Patris, ipse narravit*, sensus est Christum hominem vidisse Deum in illa visione, quam nullus alius viderat et ideo tanquam oculatum testem potuisse narrare, quæ erant in sinu Dei: ergo anima Christi fuit capax illius visionis, ergo et cæteri beati, nam: *Ubi ipse est, illic et cæteri ministri ejus erunt, tanquam hæredes Dei, cohæredes autem Christi*, ad Romanos 8. Addi etiam potest illud ad Hebræos 12; *Pacem sectantur cum omnibus et sanctificationem, sine qua nemo videbit Deum*. Quod necesse est, intelligi de visione propria secundum divinitatem et non de æigmatica cogitione, nec de sola visione Christi secundum humanitatem (quod pro aliis etiam testimoniis notandum est) quia visio humanitatis et æigmatica cognitio sine sanctificatione haberi potest. Imo etiam reprobi in die Judicii Christi humanitatem videbunt, ut colligitur ex Mattheo 24. De quo videri potest late Augustinus 1, de Trinitate, capite ulteriori; et Fulgentius ad Ferrandum, resp. 3.

6. Secundo definita est hæc veritas a Benedicto II, in Extravag. *Benedictus*, quam refert Castro supra, ejusque meminerunt Major 4, quæst. ult. suppl.; Gabriel dist. 49, quæst. 2, art. 3, dub. 3: *Videbunt (inquit) divinam essentiam immediate, se bene clare et aperte illis ostendentem*; et infra vocat hanc visionem *facialem et intuitivam*, et in Concilio Florentino, in lit. unionis, dicitur: *Beatas animas clare intueri Deum trinum et unum, sicuti est*. Ex quibus verbis potest etiam ratio confici, quia Trinitas personarum non potest clare atque in se evidenter videri per aliquem effectum, nec per aliquam similitudinem creatam objectivam, ut infra tract. 3, de Trinitate, l. 1, in fine dicemus. Sed beata visio attingit Trinitatem clare et evidenter, prout in se est; ergo necesse est ut immediate terminetur ad ipsam divinitatem et personas in ea subsistentes, absque ullo medio. Unde recte Nazianzus, orat. 20, de Basilio inquit: *Contemplari beatam Tri-*

nitatem eo quo est modo; et optime Epiphanius hæres. 70, cujus aliqua verba statim referam. Videri etiam potest: Dionysius c. 4, de Cælesti Hierarch.; Ignatius epist. ad Romanos; Martialis epist. ad Tolossan. c. 37; Clemens Alexander lib. 5. Stromatum, non longe a principio; sed copiosius Augustini epist. 6, 30, 112 et 150 et 4. Genes. ad literam, a cap. 23 et lib. 12, cap. 34, ubi ait, videri ipsam Dei substantiam et verbum æternum; item lib. 22, de Civit., cap. 29 et 30. Alia retuli in materia de Incarn., disput. 26, sect. 1.

Possit-ne ratione naturali ostendi, visionem Dei esse possibilem.

7. Tertio, ut ratione ostendatur hæc veritas, inquiri potest, an possit ratione naturale ostendi hanc visionem esse possibilem, Scotus in 4, dist. 49, quæst. 8, existimat demonstrari hæc ratione. Visio intuitiva est perfectio simpliciter potentiae cognoscitivæ; sed talis perfectio est possibilis in potentia inferiori, qualis est visus corporalis, ergo etiam est possibilis in potentia superiori ut est intellectus. Nam perfectio simpliciter possibilis potentiae inferiori, multo magis debet esse possibilis potentiae superiori, ergo maxime Dei, quia est perfectissimum objectum intelligibile. Hæc vero ratio, licet supposita non repugnantia manu ducat intellectum et sit aliqua persuasio, absolute tamen non probat. Primo, quia non est necesse ut omnis perfectio, quæ convenit inferiori naturæ, conveniat superiori extra Deum: nam esse incorruptibile est perfectio simpliciter, vel illam indicat, quæ convenit quibusdam substantiis minus perfectis, quam sint aliæ, quibus illa proprietas non inest. Item claritas est perfectio simpliciter cognitionis et convenit naturali scientiæ, non autem fidei, cum tamen fides sit simpliciter perfectior. Potest igitur aliquid in genere entis esse perfectius simpliciter, quod secundum aliquam conditionem sit inferius et incapax aliqujus perfectionis, quæ invenitur in inferiori ut sic. Ergo ex vi illius rationis non sequitur, si visus corporeus est capax intuitivæ visionis, etiam intellectum esse capace[m] ejus. Et ratio universalis reddi potest, quia licet illud prædicatum abstracte sumptum, verbi gratia, esse visionem intuitivam sit perfectio simpliciter, tamen contractum ad talem visionem, scilicet corporalem, habetur imperfectissimo modo: contractum vero ad visionem intellectualem requirit eminentiorem perfectionem: